

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

FILOZOFIJA POVIJESTI

ključ prošlosti, sadašnjosti i budućnosti

VRIJEME

BOGOVI SREĆE

ČAROLIJA IMELE

NEPOZNATI
ŽIVOT VUKA

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

12 | 2020. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 FILOZOFIJA POVIJESTI

Ključ prošlosti, sadašnjosti i budućnosti

Julian Scott

7 VRIJEME

Delia Steinberg Guzmán

8 Rimski Sokrat GAJ MUZONIJE RUF – II. dio

Dijana Kotarac

12 BOGOVI SREĆE

Jerko Grgić

16 ČAROLIJA IMELE

Ivančica Krivdić

19 NEPOZNATI ŽIVOT VUKA

Miha Kosin

7

8

12

16

19

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić, Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

Uvremenima u kojima živimo nije se lako izdići iznad trenutnih događaja, pokušati ih razumjeti i sagledati dublje, očima mudrih. Prema stoičkim učenjima, životom prirode, čovjeka i svijeta vlada jedinstveni Zakon koji se izražava kao providnost i sudbina. Providnost je savršena uredenost svega, božanski *logos* koji djeluje u *kozmosu* i svemu što postoji daje njegovo mjesto i ulogu. Sudbina je čvrsti i neuništivi prirodni poredak koji određuje nužne korake na putu daljnjeg usavršavanja.

Iako nam ove ideje zvuče moćno i uvjerljivo, pitamo se kako ih primijeniti u svakodnevnom životu prepunom nesigurnosti i naglih obrata. Kako pronaći čvrsta uporišta i prepoznati znakove providnosti i pouke sudbine u svemu što se događa?

Iz tih stoičkih ideja proizlazi da ništa nije slučajno te da se nalazimo u složenoj cjelini mnogih sudbina povezanih u krajnju, jedinstvenu Sudbinu svega. Božanski *logos* ne griješi i u darove života isprepliće i poteškoće iza kojih su uvijek nove prilike i nova obzorja. Zato je neophodno bez oklijevanja krenuti ususret životu nastojeći iz svih situacija izvući korisna iskustva...

Uredništvo

FILOZOFIJA POVIJESTI

Ključ prošlosti, sadašnjosti i budućnosti

Julian Scott

Postoji stara istočnjačka izreka koja kaže: *Prošlo vrijeme je sadašnje vrijeme, kao i budućnost koja, iako još nije nastala, ipak jest.* Prema istočnjačkom viđenju vremena stvarnost postoji izvan okvira vremena, a ono što iskustveno doživljavamo kao odvojene faze zapravo su dijelovi istodobne stvarnosti. To je zanimljiv koncept koji podrazumijeva da prošlost i dalje postoji, da je sadašnjost samo prolazni trenutak, a da u nacrtu prirode budućnost već postoji. Tako se mogu objasniti mnoga proročanstva zabilježena u povijesti.

Na Zapadu je filozofija povijesti više metodička disciplina koja proučava značaj ljudske povijesti, te se pita ima li ona ikakvu svrhu i značenje. Postavlja pitanja poput: Postoje li opća načela, zakoni i obrasci u povijesti? Postoji li smjer ili smisao u povijesti? Možemo li pomoću povijesti predvidjeti budućnost? Koje pouke možemo izvući iz povijesti? Razmotrimo ova pitanja jedno po jedno.

Postoje li opća načela, zakoni i obrasci u povijesti?

Možemo početi s načelom nepredvidljivosti. Jednostavno rečeno, u određenom vremenu u povijesti pojavljuju se osobe i događaji koji imaju golem učinak, ali se njihovo pojavljivanje rijetko predviđi. Jedan takav primjer je pojava fašizma 1930-ih.

Iznenadujuće za nas danas, gotovo ga nijedan politički komentator nije predvidio, a svi su bili iznenađeni njegovim prihvaćanjem u širokim masama.

Sličan slučaj su pojave nekih izvanrednih povijesnih ličnosti, poput Aleksandra Velikog ili Napoleona. Tko bi mogao pomisliti da će vladar jedne male makedonske kraljevine krenuti u osvajanje svijeta u dobi od osamnaest godina i do svoje trideset i treće godine, kad je umro, povesti ratni pohod sve do Indije? Ili da će nepoznati Korzikanac biti okrunjen za cara Francuske i poharati Europu svojim "Napoleonskim ratovima"?

U isto vrijeme, međutim, postoji i logika u povijesti. Stvari se događaju s razlogom, ili točnije, zbog više razloga. Upravo je mnoštvo čimbenika ono što otežava tumačenje i predviđanje povijesti. Među čimbenicima koji utječu na razvoj događaja su geografija i klima (npr. prisutnost rijeka pogoduje stabilnosti civilizacija, za razliku od ledenih pustoši ili pustinja), ekonomija, filozofija i religija, da spomenemo samo neke. Možemo li, primjerice, razumjeti razvoj islam-

ske civilizacije ako zanemarimo religijski faktor koji je bio u srcu njegove ekspanzije?

Drugo je načelo cikličnost. Postoje ciklusi civilizacija koji slijede jedan drugoga i izrastaju jedni iz drugih. Nijedna civilizacija nije trajna. U Europi je praktički svaki narod imao svoje slavno razdoblje: Španjolci, Austrijanci i Mađari, Britanci..., no onda su ih zasjenili drugi.

Što uzrokuje smrt civilizacije? Ovo je još jedan prirodni zakon. To je djelomično zbog "vremena" koje nagrizava sve stvoreno. Međutim, djelomično je to također posljedica gubitka vrijednosti, posebice duhovnih vrijednosti, jer osjećaj onog uzvišenog, transcendentnog daje ljudskom biću, a time i civilizaciji, osjećaj smisla. Ako se te vrijednosti izgube, civilizacija će izgubiti svoj razlog postojanja te će, kao biljka lišena Sunčeve svjetlosti, na kraju uvenuti i presahnuti.

Postoji li smjer ili smisao u povijesti?

Postoje li snage koje vode povijest? Većina ljudi u prošlosti je vjerovala u to, ali danas se ta ideja smatra staromodnom. Takve snage nazivane su bogovima, providnošću, sudbinom, karmom... Danas se često nazivaju "ekonomija".

Međutim, vjerovanje u više moći koje utječu na ljudske događaje nije iracionalno jer povijest bilježi mnoge događaje koji bi nas mogli navesti na pomisao kako postoji neka viša sila osim puke slučajnosti. Jedan od takvih primjera je odluka mongolsko-kineskog vladara Kublaj-kana da zauzme Japan. U tu je svrhu 1274. godine odaslao golemu flotu prema Japanu. Ona bi im osigurala pobjedu da velika oluja nije neočekivano zahvatila i potopila gotovo cijelu flotu. Japanci su oluju nazvali *kami*¹ *kaze* ili *božanski vjetar*.

Danas smo skloni odbaciti tu mogućnost, ne zato što je nelođična, već zato što ne vjerujemo u bogove ili duhove, ali s druge strane vjerujemo da se sve događa slučajno. Najeminentniji filozofi antike, poput Plotina, smatrali su apsurdnim vjerovanje da se stvari događaju slučajno.

Vratimo li se istočnjačkom konceptu vremena spomenutom na početku ovog članka, ako budućnost na neki način već postoji – u arhetipskom svijetu – tada će postojati i sile koje vode ljudsku povijest prema ostvarenju tih arhetipova u vremenu.

Možemo li pomoću povijesti predvidjeti budućnost?

Hoće li današnja globalna civilizacija preživjeti sadašnje krize (ekološke, ekonomske, demografske, duhovne itd.)? Ono što se obično događa u povijesti jest da se mnogi elementi izgube, da bi ih kasnije zamijenili vrlo različiti oblici. Kao primjer možemo uzeti civilizacije Grčke i Rima. Moć Grčke se urušila kada ju je zasjenio Aleksandar Veliki u IV. stoljeću prije nove ere. No nije potpuno nestala. Mnogi njezini kulturni elementi, poput umjetnosti i religije, preneseni su u Rim koji ih je ugradio u vlastiti život.

Sličnu je sudbinu doživio i sam Rim; kada je propao na prijelazu iz V. u VI. stoljeće nove ere, neke

¹ Kami su duhovi u japanskoj religiji.

njegove oblike (filozofske, kulturne, institucionalne i dr.) preuzeli su kršćani na Zapadu, a kasnije i muslimani na Istoku. Neki od tih oblika, poput arhitekture, prava i sustava vlasti i uprave, preživjeli su sve do početka XX. stoljeća, pa i kasnije.

Što se naše civilizacije tiče, mogli bismo nagađati da će, ako sve ne bude uništeno u nekoj nuklearnoj ili prirodnoj katastrofi, neki od znanstvenih i kulturnih elemenata naše sadašnje civilizacije biti preneseni u novu civilizaciju koja će postupno zauzeti njezino mjesto, ali ta će se nova civilizacija temeljiti na sasvim drugačijem sustavu vrijednosti.

Često mislimo da će budućnost biti nastavak sadašnjosti, iako povijest pokazuje da to nikada nije slučaj. Rim je bio vrlo različit od Grčke. Srednjovjekovna Europa bila je vrlo različita od Rima. I naša tehnološka civilizacija potpuno je drukčija od one srednjovjekovne. Možemo zamisliti da će ljudi budućnosti u potpunosti izgubiti zanimanje za *gadgets* i tehnologiju te postati fascinirani parapsihologijom i misticismom – što je danas gotovo nezamislivo – ali ako proučavamo povijest, vidjet ćemo da se pogledi na svijet radikalno mijenjaju.

Koje pouke možemo polučiti iz povijesti?

Mnogo se može naučiti proučavajući povijest. Puna je pouka o ljudskoj prirodi, sudbini, politici... Will i Ariel Durant u svojoj knjizi *Lekcije povijesti* sugeriraju da je jedna od tendencija u povijesti da se bogatstvo koncentrira u rukama nekolicine, u toj mjeri da mnogi postaju sve siromašniji te nastaje opasnost od rušilačkog preokreta. Možemo vidjeti da se to događa upravo

sada na globalnoj razini, sa sve većim jazom između bogatih i siromašnih.

U povijesti se to dogodilo mnogo puta ranije, a povremeno bi situacija bila ispravljena prije nego što je bilo prekasno. U mnogim drugim slučajevima, kao što su francuska i ruske revolucije, zavladao je nasilje, što je dovelo do masovnih razaranja i gubitka života.

Još jedna pouka povijesti je nada i nadahnuće koje iz nje možemo crpiti. Ljudi često smatraju da je povijest popis katastrofa ili kao što Shakespeareov *Macbeth* govori o životu: "...to je priča lude, puna buke i bijesa, a ne znači ništa". No postoje ljudi u povijesti koji zaista rade za opće dobro, a ne iz vlastitog interesa, iako ponekad njihova postignuća umanje oni koji rade u vlastitu korist. Ono što možemo naučiti iz ovoga je da dok su amoralni često moćni, a postoje i oni koji se nesebično bore protiv zla i nastoje, sa stano vitim uspjehom, ponovno uspostaviti dobro.

Čak i od vojnih osvajača čije postupke danas ne odobravamo, ljudi poput Aleksandra Velikog ili Napoleona, možemo naučiti o duhu za koji "ništa nije nemoguće". Poznatu bitku za Crécy u srednjem vijeku, primjerice, dobio je Edward III. unatoč činjenici da su Francuzi bili brojčano nadmoćni s pet naspram jedan i da mu je većina njegovih zapovjednika savjetovala da se povuče. Često su takvi osvajači ipak na kraju potučeni, i to bi bila samo još jedna od lekcija za učenje, pouka da postoje ograničenja ljudskim postignućima i da je u takvim situacijama velika opasnost *hibris* ili ponos. Međutim, iznad svih povijesnih lekcija, filozofija povijesti posvećena je razumijevanju prirode i sudbine čovječanstva, a to podrazumijeva povratak na filozofsko pitanje o prirodi i sudbini ljudskog bića. ☞

S engleskog prevela: Helena Marković

VRIJEME

Delia Steinberg Guzmán

Vrijeme, ta neobična dimenzija od koje čovjek ne može pobjeći, ima široki spektar izraza te nam u svom bogatstvu omogućuje da živimo uhvaćeni u njemu, ali i da se u njemu ponekad osjećamo ugodno.

Brojni su načini na koje se može mjeriti vrijeme, a samo jedan od njih odnosi se na sat. Za naše srce, razum i duh otvaraju se, umjesto toga, različiti modaliteti vremenske percepcije da nam se gotovo čini kao da se krećemo u drugoj dimenziji.

Postoje, logično, kratka i duga razdoblja: vrijeme za ostvarivanje svakodnevnih i neposrednih poslova, i vrijeme za ljudska ostvarenja velikog raspona, ona koja pripadaju budućnosti.

Kratko vrijeme mjeri se satom i očituje se u neprestanom trošenju naših tijela. Dugo vrijeme ne samo da ne troši, nego ono obogaćuje dušu, dovodeći je u doticaj s idejom vječnosti.

U kojem vremenu treba čovjek živjeti? Ako razmotrimo različite ljudske mogućnosti, mora živjeti u svakome, pronalazeći pravu mjeru za svaku od svojih razina izražavanja.

Svaki se dan može i mora učiniti nešto u vremenu. Svaki se dan pojavljuju mali ili veliki problemi koji se moraju riješiti ili započeti rješavati. Svaki se dan pojavi novo korisno iskustvo koje trebamo usvojiti. Svaki dan možemo narasti malo više unutar tih malih okvira koje označavaju sati i minute.

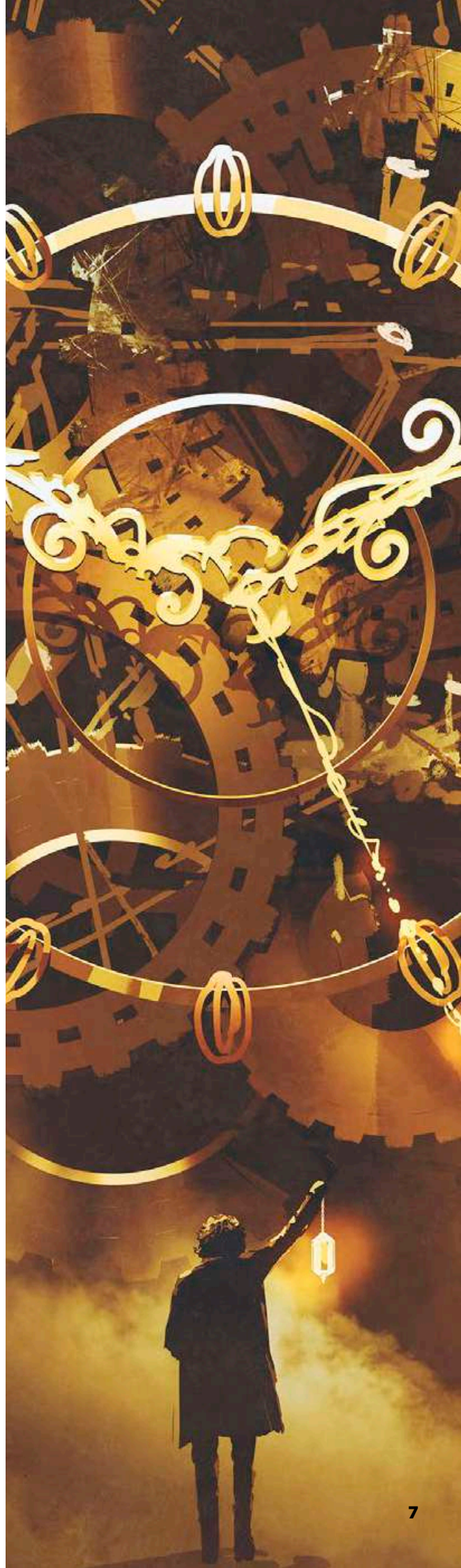
Ipak, izvorna ljudska aktivnost ovdje ne prestaje, a sigurno ni ne počinje. Mimo svakodnevnih planova i njihovih ostvarenja, čovjek kao besmrtno biće mora odrediti druge putokaze dalekog doseg koji zahtijevaju jednako tako i dug dah.

Potrebno nam je više vremena i više sposobnosti da pokrenemo svoje snove prema naprijed, više vjere u budućnost koju još uvijek ne vidimo, ali predosjećamo najintimnijim i najsuptilnijim osjećajima koje posjedujemo.

Jedno vrijeme nije u opreci s drugim. Aktualno vrijeme s dnevnom vizijom ne priječi viziju beskraj jer čovjek posjeduje materijalne i metafizičke aspekte; svatko ima svoje vlastito vrijeme, svoj način rada, svoj način postizanja rezultata i svoj vlastiti način čekanja. U kratkom vremenu čekanje se zove strpljenje; u dugom vremenu čekanje se zove vjera.

Kao što je prirodno da neke biljke trebaju više vremena kako bi narasle, postoje ljudski ciljevi koji izrastu u nekoliko dana i oni koji procvjetaju tek nakon puno godina, toliko godina da se plodu neće moći više radovati ista osoba. No, zar je to važno?

Ako smo doista svjesni svoje besmrtnosti, oni snovi koji će se ostvariti nakon dugo vremena, nosit će ipak trag naših napora, a ljudi koji će moći uživati u tim uspjesima, vidjet će jedinstven trag čovječanstva koje napreduje...

RIMSKI SOKRAT

GAJ MUZONIJE RUF – II. DIO

Dijana Kotarac

Nije razumno pretpostaviti da čovjek živi u skladu s prirodom kada živi lagodnim životom ispunjenim užicima, već kada živi život ispunjen vrlinama.

O hrani – I. dio

O temi hrane govorio je često i vrlo odlučno kao o pitanju nemalog značaja koje vodi do nemalo važnih posljedica; doista je vjerovao da početak i temelj umjerenosti leže u vladanju sobom u jelu i piću. Jednom je, ostavljajući po strani druge teme o kojima je raspravljao, nastavio nešto nalik ovome što slijedi. Treba davati prednost jeftinoj hrani pred skupom i onome čega ima u izobilju pred onim čega ima malo... Ali sada se, rekao je, hranimo puno gore od nerazumnih zvijeri. Jer čak i ako se one, potaknute apetitom kao bičem, obaraju na hranu, ipak nisu krive za preveliku brigu oko hrane i dosjetljivost s tim u vezi, već su zadovoljne onime što im naiđe, tražeći samo sitost, ništa više. A mi se domišljamo svih vrsta umještosti i načina kako bismo povećali užitak u hrani i učinili primamljivijim čin gutanja. Došli smo do takve točke profinjenosti u jelu i gurmanstvu da, kao što su neki ljudi napisali knjige o glazbi i medicini, tako su

neki napisali knjige o kuhanju kojima je cilj povećati zadovoljstvo nepca, ali pokvariti zdravlje. U svakom slučaju, poznato je da su oni koji se povode za izobiljem i neumjereni su u hrani puno slabijeg fizičkog zdravlja...

O hrani – II. dio

Sasvim su sramotni, govorio je, proždrljivost i život na visokoj nozi, i nitko se ne usudi to poreći, a ipak sam susreo vrlo malo onih koji bi bili voljni kloniti se tih poroka... Jer iako postoje mnoga zadovoljstva koja odvlače čovjeka na krivo ponašanje i prisiljavaju ga da im se prepusti, u suprotnosti s onim što je dobro, užitku u jelu vjerojatno se najteže oduprijeti... Jer dok se s drugim užicima rjeđe susrećemo, taj nas stavlja na kušnju svaki dan i obično dva puta dnevno... Zato, što smo češće na kušnji kod uživanja u jelu, tim je više opasnosti u pitanju. I doista, kod svakog obroka ne postoji jedna opasnost da se pogriješi, već mnoge. Prije svega, čovjek koji jede više nego što treba, čini loše, a ništa manje čovjek koji jede u pretjeranoj žurbi, kao i čovjek koji se davi u ukiseljenom povrću i umacima, te čovjek koji više voli slatku hranu od one zdravije... treba se stalnom vježbom navikavati na odabir hrane ne radi užitka, već radi prehrane, ne kako bi draškao nepce, već da bi ojačao tijelo... želudac je zamišljen u istu svrhu kao i korijen kod biljke. Jer kao što korijen hrani biljku uzimajući hranu izvana, tako i želudac hrani živo biće iz hrane i pića koje se u njega unose. Isto tako, kao što biljke dobivaju hranu da bi mogle preživjeti, a ne zbog užitka, tako je i nama hrana lijek života. Stoga nam priliči jesti da

bismo živjeli, a ne da bismo uživali, ako želimo biti u skladu sa Sokratovim mudrim riječima, koji je rekao da većina ljudi živi da bi jela, ali da on jede da bi živio.¹ Svakako nijedno razumno biće, koje teži biti čovjek, neće smatrati poželjnim biti poput većine, koja živi da bi jela, i poput nje provesti život u traženju užitka koji dolazi od hrane... Doista, možete primijetiti da su robovi obično jači od svojih gospodara, seljaci od građana, siromašni od bogatih, da su sposobniji za težak rad, manje zamoreni svojim radom, rjeđe bolesni, vedrije podnose hladnoću, vrućinu, nedostatak sna i sve takve neugode. Nadalje, pa čak i ako skupa i jeftina hrana podjednako dobro okrjepljuju tijelo, ipak treba odabrati jeftiniju hranu jer je primjerenija umjerenosti i više se pristoji dobrom čovjeku. Općenito je u pogledu hrane za ljude zdravih osjetila i razuma bolje ono što je lako nabaviti od onoga što je teško nabaviti, ona hrana koja ne zahtijeva nikakav trud od one koja to zahtijeva, ono što je dostupno bolje je od onoga što nije lako dostupno. Ali, da zaključim po pitanju hrane, smatram da bi njezina svrha trebala biti održavanje zdravlja i snage, da se u tu svrhu treba jesti samo ono što ne zahtijeva velike izdatke, i na kraju, da za stolom treba imati na umu pripadajuću pristojnost i umjerenost.

Koja je najbolja popudbina za starost?

Drugom prilikom, kad ga je neki stariji čovjek upitao koja je najbolja popudbina (*viaticum*) za starost, rekao je: isto ono što je najbolje i za mladost, naime da se živi načinom i u skladu s prirodom. Najbolje biste razumjeli što to znači kad biste shvatili da čovječanstvo nije stvoreno da uživa, kao što to nije ni konj ni pas niti krava... Jer priroda svakog bića vodi ga do njegove vlastite vrline; prema tome, nije razumno pretpostaviti

da čovjek živi u skladu s prirodom kada živi lagodnim životom ispunjenim užitcima, već kada živi životom ispunjenim vrlinama. Tada je, zaista, s pravom hvaljen i ponosan na sebe te je poletan i hrabar, a takve osobine nužno prati vedrina i spokojna radost.

Općenito, od svih stvorenja na zemlji jedino čovjek nalikuje Bogu i ima iste vrline koje i On ima, budući da ni kod bogova ne možemo zamisliti ništa bolje od razboritosti, pravednosti, hrabrosti i umjerenosti. Stoga, kako je Bog posjedovanjem tih vrlina nesavladan užitkom ili pohlepom, nadmoćniji od želje, zavisti i ljubomore, plemenit je, blagotvoran i dobar (jer takva

je naša predodžba o Bogu), pa tako i o čovjeku stvorenom na Njegovu sliku – kada živi u skladu s prirodom – treba razmišljati kao da je sličan Njemu i da je poput Njega... Zaista nije nemoguće da čovjek bude takav, jer zasigurno kad susrećemo ljude koje nazivamo odanim Bogu i božanskima, ne trebamo zamišljati da su te vrline došle odnekud drugdje nego iz čovjekove vlastite prirode. Da se, pak, kojom srećom, dok je još mlad, potruđi

dobiti prave smjernice i temeljito savladati sve one pouke koje se smatraju dobrima, te ih praktično primijeniti, takav bi čovjek u starosti, koristeći te unutarnje izvore, živio u skladu s prirodom i bez žaljenja bi se nosio s gubitkom mladenačkih užitaka, ne bi se brinuo zbog slabosti tijela, a niti bi bio uznemiren kad bi mu se susjedi podsmjehivali ili ga rođaci i prijatelji zanemarivali, jer bi u vlastitom duhu imao dobar protutrov za sve te stvari, naime svoju prošlu izobrazbu...

Najbolji je život, složiti ćete se, život dobrog čovjeka, a ipak je kraj čak i takvog čovjeka smrt. Stoga, kao što sam već rekao, ako bi netko u starosti uspio savladati ovu lekciju: čekati smrt bez straha i hrabro, stekao bi nemalo znanje o tome kako treba živjeti bez prigovora i u skladu s prirodom. To bi stekao družeći

¹ Ova se izreka često pripisuje Sokratu, a ponekad i Diogenu.

se s ljudima koji su filozofi ne samo po imenu, već uistinu, da je bio voljan slijediti njihova učenja.

Dakle, kažem vam da je najbolja popudbina za starost ona koju sam spomenuo na početku, živjeti u skladu s prirodom, radeći i razmišljajući o onome o čemu bi trebalo. Jer bi tako i kao starac bio vedar i zasluživao bi pohvale drugih te bi tako živio sretno i časno. Ali ako netko misli da je bogatstvo najveća utjeha starosti, a njegovo stjecanje da znači život bez tuge, prilično se vara; bogatstvo je u stanju priskrbiti čovjeku užitke u jelu, piću i druge osjetilne užitke, ali nikada ne može osigurati vedrinu duha niti osloboditi tuge onoga tko ga posjeduje...

O tome da bi i kraljevi trebali proučavati filozofiju

Kad mu je jednom prilikom došao jedan od kraljeva iz Sirije (jer su u to vrijeme još uvijek u Siriji postojali kraljevi kao rimski vazali), ono što je imao za reći tom čovjeku bile su, između ostalog, posebno istaknute, sljedeće riječi. Nemojte misliti, rekao je, da je primjerenije bilo kome drugome baviti se filozofijom nego Vama, ne iz bilo kojeg drugog razloga nego zato što ste Vi kralj. Jer prva je dužnost kralja da bude zaštitnik i dobročinitelj svog naroda, a zaštitnik i dobročinitelj mora znati što je dobro za ljude, a što loše, što je korisno, a što štetno, što je povoljno, a što nepovoljno...

A razlikovati dobro od lošeg, prednosti od nedostataka, korisno od štetnog uloga je nikoga drugog do filozofa, koji se stalno bavi upravo tim pitanjima kako ne bi bio neupućen u bilo koju od tih stvari, te kako bi

učinio svojim umijećem razumijevanje onoga što vodi do ljudske sreće ili nesreće. Stoga se čini da bi kralj trebao proučavati filozofiju.

Nadalje, kralju priliči, točnije nužno je potrebno da sudi pravedno među podanicima, tako da nitko ne može imati više ili manje od onoga što zaslužuje, već mu treba pripasti čast ili kazna prema zasluži. Ali kako bi itko nepravedan ikad mogao time vladati? I kako bi itko ikada mogao biti pravedan ako ne razumije prirodu pravde? To je dodatni razlog zbog kojeg bi kralj trebao proučavati filozofiju, jer bez takvog proučavanja ne bi se podrazumijevalo da poznaje pravdu i pravednika. Jer ne može se poreći da onaj koji ju je proučavao bolje razumije pravdu od onoga koji je nije proučavao, ili da svi koji nisu proučavali filozofiju ne poznaju njezinu prirodu...

Nadalje, presudno je važno da kralj vlada sobom i da zahtijeva od svojih podanika da vladaju sobom, te da uz pomoć trezvene vladavine i dolične pokornosti ne bude nikakve razuzdanosti niti s jedne niti s druge strane. Jer razuzdanost vodi propadanju i vladara i građana. Ali kako bi itko mogao vladati sobom ako se ne potruži zauzdati svoje želje ili kako bi onaj koji je sam neobuzdan mogao druge natjerati na umjerenost? Ne može se navesti nijedno učenje, osim filozofije, kojim se postiže vladanje sobom. Naročito nas uči da budemo iznad užitaka i pohlepe, da prigrlimo štedljivost i izbjegavamo rasipnost; navikava nas da osjećamo sram i da obuzdavamo jezik, a to stvara disciplinu, red i uljudnost, i općenito ono što priliči ponašanju i držanju čovjeka. Kada su ove osobine prisutne kod običnog čovjeka, daju mu dostojanstvo i vladanje sobom, ali

kad su prisutne kod kralja, čine ga izrazito bogu nalik i vrijednim poštovanja.

Dakle, budući da su neustrašivost i smjelost plod hrabrosti, kako bi ih inače čovjek stekao nego čvrstim uvjerenjem da smrt i nedaće nisu zlo? Jer, ponavljam, smrt i nedaće su stvari koje unose neravnotežu i plaše ljude kad misle da su zlo; filozofija jedina uči da to nisu zla. Prema tome, da bi kraljevi posjedovali hrabrost, a trebali bi je posjedovati više nego itko drugi, moraju se posvetiti proučavanju filozofije, jer ni na koji drugi način ne mogu postati hrabri...

Općenito je za dobrog kralja najvažnije da bude ispravan i besprijekoran u riječima i djelima ako doista želi biti "živi zakon", kakvim su ga doživljavali ljudi drevnih vremena, da unosi red i sklad, suzbija bezakonje i neslogu, i da po ugledu na Zeusa, i poput njega, bude otac svoga naroda. Ali kako bi itko mogao biti takav kralj ako nije obdaren izvanrednom prirodom, i ako nije dobio najbolje moguće obrazovanje i ne posjeduje sve vrline koje priliče čovjeku?...

Kako bi drugačije čovjek mogao biti dobar vladar ili živjeti dobrim životom nego proučavanjem filozofije? Osobno sam uvjeren da je dobar kralj istodobno i nužno filozof, a filozof kraljevska osoba. Od ove dvije tvrdnje ispitajmo prvu: Može li itko biti dobar kralj ako nije dobar čovjek? Ne, to je nemoguće. Ako je netko dobar čovjek, ne bi li imao pravo biti nazvan filozofom? Sasvim sigurno, budući da je filozofija težnja za idealnim dobrom. Prema tome je dobar kralj od samog početka nužno i filozof.

Dakle, da je filozof poput kralja, možete shvatiti iz sljedećeg. Karakteristika kraljevske osobe je očigledna

sposobnost da dobro vlada narodom i gradovima, te dostojnost upravljanja ljudima. Pa tko bi onda bio sposobniji poglavar grada ili dostojniji upravljati ljudima od filozofa? Jer mu priliči (ako je pravi filozof) da bude razborit, da vlada sobom, da je plemenitog duha, da dobro procjenjuje što je pravedno i što je dolično, da je učinkovit u provođenju svojih planova i strpljiv u nedaćama. Uz to, trebao bi biti hrabar, neustrašiv, da se može suočavati sa stvarima koje se čine strašnima, te k tome da je dobrohotan, pouzdan i čovječan. Može li se pronaći itko jedan koji bolje odgovara tome ili je sposobniji vladati od takvog čovjeka? Niti jedan.

O uređenju domova

...Što se mene tiče, dakle, radije bih odabrao bolest nego luksuz, jer bolest šteti samo tijelu, dok luksuz uništava i tijelo i dušu, uzrokujući slabost i nemoć u tijelu te nevladanje sobom i kukavičluk u duši. Štoviše, luksuz rađa nepravdu jer rađa i gramzivost. Jer niti jedan čovjek ekstravagantnog ukusa ne može izbjeći da bude rastrošan u izdacima, a niti tako rasipan može malo trošiti; ali u svojoj želji za mnogim stvarima ne može se suzdržati da ih ne stekne, a u nastojanju da ih stekne ne može ne biti grabežljiv i nepravedan, jer niti jedan čovjek ne može postići mnogo na pravedan način. Na još jedan drugi način bi čovjek luksuznih navika bio nepravedan, tako što bi oklijevao preuzeti dio tereta za svoj grad da ne bi žrtvovao svoj komotan način života, i ako bi se činilo potrebnim pretrpjeti uskraćivanje radi svojih prijatelja ili rodbine, on se tome ne bi podvrgnuo, jer mu želja za raskoši to ne bi dopuštala... ♀

BOGOVI SREĆE

Jerko Grgić

Sreća je jedan od onih univerzalnih, svima poznatih pojmova koje je teško objasniti zbog prebogata značenja. Dobar ishod, bogatstvo, blagostanje, prosperitet, radost, blagoslov, vrlina, blaženstvo, sve su to sinonimi za sreću, zato nas ne treba čuditi što je sreća u tradicijama bila pod zaštitom brojnih i naizgled različitih božanstava. Ipak, kao što se bijela svjetlost sastoji od različitih boja, tako i različite bogove sreće povezuje ista suština. Pokušajmo, u potrazi za srećom, proniknuti u svijet njezinih milostivih čuvara, bogova sreće...

Premda postoji puno bogova sreće, malo je mitoloških priča u kojima su oni protagonisti. To može značiti da su isti bogovi preuzeti iz starijih mitoloških sustava, kao što se naprimjer dogodilo s rimskom božicom Fortunom koja je zahvaljujući Boetijevu djelu *Utjeha filozofije*, napisanom u VI. stoljeću, ostala poštovana kroz cijeli srednji vijek. Zanimljivo je da su istu božicu Rimljani preuzeli iz etrurske tradicije te da njezino ime dolazi od *Vortumne* – Ona koja se okreće u godini.

Jednu od priča zabilježio je Ezop. Prema toj priči, bog Zeus je tražio od Tihe (Tykhe), grčke božice sreće, da ljudima pokaže dva puta: put slobode i put ropstva. Tihe je početak puta slobode učinila uskim, neprohodnim, strmim, surovim, bezvodnim i punim opa-

snosti. Međutim, put kasnije postaje ravan, obrubljen prekrasnim livadama, šumarcima, voćkama i izvorima pitke vode. Tako se početna patnja, za one koji dišu zrak slobode, pretvara u mir duše. Put ropstva, s druge strane, počinje kao lijep i širok, pun mirisnog cvijeća i lijepih vidika, ali na kraju postaje strm, neprohodan i bezizlazan.

Druga priča govori o japanskoj božici zore, sreće i veselja, Ame-no-Uzume, koja je odigrala važnu ulogu u mitskom događaju kada se božica Sunca, Amaterasu Omikami, uvrijeđena ponašanjem svoga brata,

Kaligrafski znak fú (sreća) je najrasprostranjeniji kineski amulet. Na crvenoj podlozi i okrenuta naopako, može se vidjeti gotovo posvuda, a pogotovo pred kinesku Novu godinu. Simbolizira boga sreće Fua. Međutim, Kinezi smatraju taj znak osobito povoljnim jer nosi više značenja. Ako je znak *fú* okrenut naopako, podsjeća na znak *Tao*.

Fortuna – rimska božica sretnog ishoda. Prvorodena kći boga Jupitera bila je vrlo cijenjena božica u Rimskom Carstvu. Njezin glavni atribut je rog obilja. Smatrali su je zaštitnicom djece i trudnica, te je ponekad prikazivana s djetetom u krilu. Još jedan važan atribut je žezlo, kojim simbolizira Fortunu Virilis, zaštitnicu vrlina. Smatralo se da je vrlina nužan preduvjet za sreću i uspjeh. Fortuna upravlja kolom sreće, krugom koji prikazuje četiri faze ljudskog života: s lijeve strane *regnabo* (vladat ću), na vrhu figura s krunom *regno* (vladam), na desno *regnavi* (vladao sam) i skromna figura na dnu s oznakom *sum sine regno* (nemam kraljevstvo).

Fortuna je smatrana zaštitnicom Rima te je imala brojne hramove, ali najpoznatiji je onaj u Praenaesti. Svatko je mogao uputiti božici pitanje, a odgovor, zapisan na hrastovim pločicama, iz hrpe je izvlačio mali dječak. Priča kaže da su državnici 270. g. pr. Kr. pitali kakva će biti godina, a da je iz svežnja izvučena poruka: Mars vitla kopljem (*Mavors telum concuit*). Bila je to godina kada je Hanibal napao Rim.

Tihe (Tykhe, sreća) – grčka božica sreće, pandan rimskoj Fortuni. Kao što joj samo ime govori, ona je božica sreće, bogatstva, prilike, prosperiteta i sudbine. Kada je netko bez puno truda i muke bio uspješan u svemu u čemu se okušao, govorilo se da mu se Tihe nasmiješila pri rođenju. Činila je trojstvo s Nemezis (neizbježna sudbina) i Agathos Daimonom (dobri duh). Grci i Rimljani su vjerovali da je cjelokupna sudbina neke osobe određena rođenjem, ali intervencija Tihe u obliku neočekivanog ili slučajnog događaja mogla je promijeniti tu sudbinu. Prikazivana je s kormilom ili s rogom obilja.

Tihe je često bila imenovana zaštitnicom bogatstva i blagostanja gradova. Kao takva prikazivana je s krunom u obliku gradskih zidina. Jedan od najpoznatijih takvih prikaza je kip zaštitnice grada Antiohije. Nogom oslonjena na plivača koji predstavlja rijeku Oronte, božica sjedi na planini Sipylus, s klasjem žita u ruci (simbol plodnosti). Originalni kip bio je napravljen u vrhunskoj bronci.

Fu – kineski bog sreće ubraja se u kineske zvjezdane bogove *Sanxing* (Tri zvijezde), uz boga prosperiteta Lua i boga dugovječnosti Shoua. Kipovi ova tri boga nalaze se na pročeljima hramova, ali i u gotovo svakom kineskom domu, kao i u mnogim kineskim dućanima, osobito tijekom kineske Nove godine.

Zvijezda Fu odnosi se na planet Jupiter. Bog Fu nosi haljinu znanstvenika i drži svitak na kojem ponekad piše kaligrafski znak *fú* (sreća). Ponekad je prikazan kako drži dijete ili je okružen djecom.

Takarabune, brod s blagom, mitski je brod koji plovi nebom noseći sedam japanskih bogova sreće: Ebisu, Daikokuten, Bishamonten, Benzaiten, Hotei, Jurojin i Fukurokuju. Tijekom prva tri dana nove godine oni ljudima dijele sreću. Sa sobom nose trezor s blagom, šešir nevidljivosti, brokat, neiscrpnu torbicu, tajne ključeve božanskih ostava, svitke knjiga o mudrosti i životu, čarobni malj, kišni ogrtač za sreću, ogrtač od vilinskog perja i vreću sreće. Slika broda čini bitan dio tradicionalnih proslava japanske Nove godine. U noći uoči Nove godine prvenstveno djeca, ali i odrasli, pod jastuk stavljaju sliku broda s blagom. Ako tu noć sanjaju lijep san, to je povoljno znamenje za nadolazeću godinu.

zatvorila u pećinu te je svijetom zavladao mrak. Nitko od bogova nije ju uspio nagovoriti da izide iz pećine. Tada je mudra Uzume vedrim plesom uspjela izazvati grohotan smijeh bogova, što je pobudilo Amaterasinu znatiželju te je izišla iz pećine, i svjetlost se vratila na zemlju.

Treća priča govori o drevnoj arijskoj božici Šri (Shri), iz čijeg je imena izvedena naša riječ sreća. Prema legendi, Šri se pojavila tijekom stvaranja svemira, plutajući na prvobitnim vodama na laticama lotosova cvijeta. Sjala je obdarena neizmjernom energijom te očarala druge bogove koji su postali zavidni i poželjeli joj oduzeti moći i nadarenosti. Međutim, Prajapati, otac bogova i sveg stvaranja, savjetovao im je da je ne napadaju, već da je lijepo zamole da im podari ono za čim žude. Bogovi su joj redom pristupili i od nje dobili na dar osobine po kojima su postali poznati: Varuna moralne zakone, Mitra borilačku vještinu, Indra snagu, Agni svetu vatru itd.

Većina bogova sreće na neki je način povezana uz početke, zoru, svjetlost i zrake Sunca. Pored Uzume, i božica Šri povezana je sa zorom. Njezino ime dolazi od korijenskog glagola *sri* što znači sjati, raspršiti svjetlost, a u općem smislu predstavlja milost, sjaj, ljepotu, bogatstvo, blagostanje, prosperitet. Prema Ciceronu, u starom se Rimu oduvijek na početku važnih pothvata ili događaja prizivala u pomoć božica sreće *Fausta Felicitas* (Dobra Sreća) obrednom rečenicom: *Quod bonum, faustum, felix, fortunatumque sit!* (Neka bude dobro, blagoslovljeno, sretno i čestito!)

Lakšmi (Lakshmi) – hinduistička božica bogatstva, sreće i blagostanja, Višnuova supruga, jedno od glavnih božanstava hinduizma. Njezino ime proizlazi iz sanskrske riječi *lakṣ*, opažati, promatrati, znati, razumjeti cilj, što ukazuje na osnovni simbolizam: ona koja poznaje i razumije cilj. S vremenom je Lakšmi preuzela ulogu starije arijske božice sreće Šri. Obično se prikazuje u crvenoj haljini izvezenoj zlatnim nitima, simbolima bogatstva i obilja. Njezine četiri ruke simboliziraju četiri cilja čovječanstva: *dharmu* (težnja prema etičkim vrijednostima, moralnom životu), *arthu* (težnja prema ispravnom načinu života), *kamu* (težnja za emocionalnim ispunjenjem) i *mokshu* (potraga za samospoznajom, oslobođenjem). Lakšmi simbolizira dobru priliku, povoljan znak, sreću, prosperitet, blagostanje i uspjeh, a u duhovnom smislu simbol je znanja i samoostvarenja.

* * *

Jedan od najvažnijih atributa bogova sreće je rog obilja, koji u nekim slučajevima zamjenjuje kotao obilja ili vreća s darovima. To je naravno čarobni predmet koji se, ma koliko darova iz njega podijelili, nikada ne prazni. U modernoj inačici, Djed Mraz je bog sreće koji u božićnoj noći u čarobnoj vreći nosi darove svoj dobroj djeci.

Darovi koje dijele bogovi sreće mogu biti fizički, ali kako čovjek pored fizičkih ima psihičke, mentalne i duhovne potrebe, darovi mogu biti i određene kvalitete kao što su vrline, usmjerenja ili odabiri sudbine. Rog obilja se u odnosu na to također mijenja, kao npr. u arturijanskom mitu gdje on postaje Sveti Gral, a može postati i kormilo koje upravlja tijekom sudbine.

* * *

Uz bogove sreće povezuju se simbolički predmeti, amuleti, koji donose sreću onima koji ih nose. U Europi je jedan od najpoznatijih simbola sreće djetelina s četiri lista. Stara irska pjesma opisuje zašto: *Jedan list je za slavu, jedan za bogatstvo, jedan za vjernu ljubav i jedan za dobro zdravlje*. Pored djeteline, znakovima sreće smatraju se potkova, bubamara, žaba, zečja šapa itd. U Aziji je jedan od najvećih simbola sreće bijeli slon, povezan s Ganešom, hinduističkim bogom mudrosti. I u drugim tradicijama se smatra da sveti simboli donose sreću. *Ankh* donosi dug život, *skarabej* obnovu, *križ* obnovu i uskrsnuće, *ključ* tajnu života itd.

Još i danas na početku svake važne aktivnosti, poput putovanja, novog projekta, nadmetanja, avanture, braka, ali i nove godine, rođenja i rođendana upućujemo tu magičnu riječ: Sretno!

Bogovi kao zaštitnici pomažu, odnosno imaju moć darovati, udijeliti blagoslov ili božansku milost. Indoeuropski pojam *baga* (gospodar, zaštitnik, djelitelj sreće), od kojeg dolazi i naša riječ bog, izvorno se koristio kao epitet smrtnika i besmrtnika koji su sposobni udijeliti milost i blagoslov. Ime drevnog perzijskog grada Bagdada znači "od boga darovan" (bog-dade). U Indiji svatko tko ima svojstva *Bhage*, brahmanskog boga sreće, nazivan je *bhagavan* (milostivi). Slična značenja nose u sebi i nazivi za bogove u drugim kulturama – japanski *kami*, indoeuropski *deva* (*dius*), egipatski *neter*, što bi značilo da su u širem smislu bogovi sreće sva bića sposobna udijeliti blagoslov i milost. ☸

ČAROLIJA IMELE

Ivančica Krivdić

Tijekom zime, kada najveći dio biljnog svijeta utone u san, bijela imela zadržava svoje zelene listove i donosi bisernobijele plodove. Imela je jedna od malobrojnih biljaka sjeverne hemisfere koja ne raste na tlu već na granama drveća. Pojavljuje se na brezi, hrastu, vrbi, vočkama i drugim stablima. Danas je zastarjelo mišljenje o imeli kao o nametničkoj biljci; smatra se da odnos između nje i domaćina predstavlja suživot u kojem imela kao zimzelena biljka domaćinu zimi daruje hranjive tvari.

Bijela imela (lat. *Viscum album*) rasprostranjena je po cijeloj Europi, sjevernoj Aziji i Japanu. Ljudi su je od davnina brali, koristili za liječenje i cijenili, prepoznajući u njezinim zlatnim listovima snage prirode.

U bilinarskim knjigama srednjeg vijeka spominju je Hildegarda, Paracelsus, Mattioli, Hyeronimus Bock i drugi. Godine 1729. izdana je i knjižica o imeli engleskog liječnika Colbatha, a iscrpno se tom neobičnom biljkom bavio i njemački liječnik Christoph Wilhelm Hufeland. U novije vrijeme botaničari i liječnici pokušavaju istražiti život i ljekovitu moć ove biljke, međutim, mnogo je toga još uvijek nepoznato.

ZLATNA IMELA

Imelu susrećemo u mitovima i različitim vjerovanjima gotovo svih europskih naroda na čijem je području rasla. Najčudesnija svojstva pripisvana su imeli s hrasta.

Kod starih Kelta, u mjesecu *Samoniosu* koji je označavao početak keltske kalendarske godine (što je odgovaralo kraju vegetacijske godine), druidi bi oku-

pili narod oko velikog hrasta na kojemu je rasla imela. Jedan od svećenika, odjevenih u bijelo, popeo bi se na stablo i zlatnim srpom sjekao grančice imele. Druga dva svećenika, koja bi sudjelovala u ceremoniji, hvatala bi grančice u podnožju stabla prije nego što padnu na

tlo. Imela je za druide bila simbol životnog impulsa koji postoji i kada je sve prividno mrtvo. Vjerovali su da nastaje kao posljedica udara groma u granu hrasta i stoga su joj pridavali posebna svojstva. Imela se također spominje u grčkoj mitologiji. Njezina zimzelenost je odražavala nadu u pobjedu Sunca i povratak proljeća. Grančice imele svojim su čudotvornim moćima otvarale vrata podzemlja Eneji, trojanskom heroju i sinu božice Afrodite. Vergilije je u *Eneidama* (VI, 134-147) opjevao "zlatnu granu", imelu, nazvanu tako prema boji suhih listova i grančica:

*Na drvetu zlatna grana je s lišćem
I vitkim stablom – Perzefoni posvećena.
Gaj je krije, sjenkom dolina zatvara.
Al' se sići u donji svijet ne može prije
Nego što se zlatolisti ubere plod,
Poklon koji Perzefona želi lijepa.
Čim otkineš prvu granu, odmah druga
Zlatna izraste, i zlatnim lišćem lista.
Očima traži, nadenu rukom beri,
Jer sama dođe – ako te sudba zove...*

Zlatna grana u *Eneidama* posvećena je Perzefoni, ženi boga Hada, koja je tri godišnja doba provodila na zemlji, a zimu u podzemnom svijetu. Simbol je novog života i ponovnog rođenja.

Imela je često prisutna i u germanskoj i nordijskoj tradiciji. Tako je nalazimo u mitu o smrti Baldera, nordijskog boga ljetnog Sunca. Mit kaže da je imela sveta biljka božice ljubavi, Balderove majke Frigge. Balder je jedne noći usnuo san o svojoj smrti, što je jako uznemirilo njegovu majku jer je znala da će njegovom smrću nestati sav život na zemlji. Kako bi to spriječila, smjesta se obratila vatri, zraku, vodi i zemlji te svakoj životinji i biljci tražeći obećanje kako neće nauditi njezinom sinu. Frigga je u svom nastojanju previdjela imelu jer nije rasla ni na zemlji niti ispod nje, već na stablima jabuke

i hrasta. Balder je, međutim, imao ljutog neprijatelja, boga zla Lokija. On je od imele napravio strelicu i dao je slijepom bogu zime Hoderu, koji ju je odapeo i njome pogodio Baldera. Nebo se zamračilo i sve je na zemlji zaplakalo za bogom Sunca. Tri je dana svaki od elemenata pokušavao oživjeti Baldera. Naposljetku je to uspjelo njegovoj majci Friggi. Mit kaže da su se suze, koje su potekle za njezinim sinom, pretvorile u biserne bijele bobice imele, kao i da Frigga u svojoj radosti, koju je probudilo oživljavanje sina, poljubi svakoga tko prođe ispod drveta na kome raste imela.

ČUDOTVORNA IMELA

Svi narodi kod kojih susrećemo simbolizam imele spominju i njezina ljekovita svojstva. Teofrast i Dioskurid iscrpno opisuju njezinu snagu. Na galskom njezino ime *uile-iceadh* znači "ona koja sve iscjeljuje". U bretonskom jeziku za imelu postoji neobičan naziv *deur derhue* – hrastova voda, a u španjolskom se naziva "puna svete krvi", što se također povezuje s iscjeliteljskim moćima. U Švicarskoj se ljekovita svojstva pripisuju naročito imeli koja raste na hrastu. Slična vjerovanja pronalazimo i u Walesu, Irskoj i Škotskoj. U Pijemontu i Lombardiji (Italija) postojao je običaj da se na ivandansko jutro bere imela koja raste na hrastu kako bi se spravilo "ulje sv. Ivana", za koje se vjerovalo da je iscjeliteljsko.

Imela se, također, brala uoči Ivandana širom Švedske jer je postojalo vjerovanje da je puna tajanstvenih ljekovitih svojstava "i ako se grančice imele objese o tavanicu u kući, konjušnici ili o jasle, *trol* će tada biti nemoćan naškoditi bilo čovjeku bilo životinji".

Čarolija imele ne bi bila potpuna kada na kraju ne bismo spomenuli da se u Francuskoj veže uz božićne poklone i da je, s obzirom na to da se u tim krajevima naziva *gui*, sadržana u korijenu riječi *aguinaldo* – božićni dar. U većem dijelu Europe neizostavan je ukras za božićne blagdane, a sačuvalo se i staro vjerovanje da poljubac ispod imele u vrijeme zimskog solsticija ima magično značenje. ☞

SJEME, NE SADNICE

Jednom je neka žena usnula neobičan san. Sanjala je da se na glavnomu trgu njezina grada otvorila nova, velika, lijepa prodavaonica. Ušla je da bi razgledala ponuđenu robu. Na svoje zaprepaštenje, ugledala je Boga gdje stoji za tezgom, u očekivanju kupaca.

"Ti!?" hripnula je žena. "Otkuda Ti, Gospode Bože, u mojemu gradiću, pa još u prodavaonici?"

"Kako to – otkud Ja?" smiješeći se reče Gospod. "Zar Ja nisam posvuda? Zašto onda ne bih mogao biti i u tvome gradiću, i to baš za tezgom!?"

"A što prodaješ?" usudila se upitati zapanjena žena.

"Sve što ti srce poželi", glasio je odgovor.

Malo-pomalo žena se pribrala od iznenađenja pa pomisli:

"Kad je već tako, zaiskat ću samo najbolje stvari. Stvari koje se inače ne mogu nabaviti, pogotovu ne u drugim prodavaonicama."

Reče naglas: "Rado bih kupila mir duše, ljubav, sreću, mudrost i oslobođenje od briga."

I hitro dodade: "Ali ne samo za mene, za sve ljude na zemlji."

Bog se smiješkao. "Mislim da me nisi dobro razumjela, draga moja. Ovdje se ne prodaju sadnice, već samo sjeme." 🏠

Priče mudrosnice, Vesna Krmpotić

Odabrala: Vesna Perhat

NEPOZNATI ŽIVOT VUKA

Miha Kosir

Slika koju danas imamo o vuku proizlazi iz naše kulture i nije baš pozitivna. Vuk je u prošlosti demoniziran i omrznut iz više razloga. Srednjovjekovne priče opisuju ga kao vruga, a poznata bajka *Crvenkapica* prikazuje ga kao proždrljivca. Postoje i priče o vukodlacima u kojima stvorenja vučjeg obličja predstavljaju najveću opasnost koja dolazi iz šume. Vuk je zvijer, okrutan i agresivan, ubija stoku, nevinu janjad i ljude.

Ubijanje vukova poticalo se diljem Europe, a dolaškom doseljenika i u Sjevernoj Americi. To se smatralo svojevrsnim opravdanim ratom. Ljudska bića uzela su si za pravo uvođenje moralnog reda i na osvetu, pokazavši time tko je gospodar prirode.

U Engleskoj je do XV. stoljeća većina vukova istrijebljena, u Škotskoj su bili prisutni do XVII. stoljeća, a u većini zapadne Europe vuk je istrijebljen u XIX. stoljeću. Danas se polako vraćaju u Europu, no iako njihov broj raste, još uvijek ih ne poznajemo dovoljno dobro. Razlozi za to su mnogi, a glavni je taj što je vrlo teško promatrati vukove u divljini budući da su vrlo inteligentni i obdareni snažnim osjetilima. U zatočeništvu se pak njihovo ponašanje mijenja.

Usprkos tomu, postoji mnogo terenskih istraživanja koja otvaraju mogućnost za otkrivanje prave prirode vuka. David Mech, stručnjak i autoritet za vukove, napisao je: "Vjerojatno je najjača osobina ovih stvorenja njihova sposobnost da se emocionalno vežu za druge jedinke." Među svim socijalnim primatima, vučje povezivanje i međusobno brižno ponašanje odmah je do ljudskog. Primjer za to je njihovo ponašanje prema starijem članu čopora koji je imao slomljenu čeljust; hranili su ga prožvakanom hranom sve dok

nije ozdravio. Isto je zapaženo u ponašanju prema vukovima koji su bili bolesni ili stari. Među vukovima postoje nježne veze; prirodosnanstvenik Jamie Dutcher primijetio je da gaje duboke osjećaje kao npr. tugu. Naime, nakon iznenadne smrti člana čopora, vukovi su se na šest tjedana prestali igrati, iako su inače znatan dio vremena provodili u igri. Vukovi se vole igrati, a za igru im često i ne treba društvo, jer im je igralište prirodni okoliš, a često im i lepršajuće pahulje snijega donose oduševljenje. Zabilježeni su slučajevi igre vuka s vranom i međusobnog natjerivanja bez ozljeđivanja.

Prirodoslovac Adolf Murie, koji je proučavao vukove na Aljasci, o njihovom je karakteru napisao: "Druga karakteristika vukova je njihova odbojnost prema sukobu." To zaključuje na temelju priče o vuku kojega su uznemiravala dva psa u međusobnoj borbi. Vuk je došao do psa napadača i počeo ga povlačiti za rep. Murie je bio uvjeren, nakon što je pregledao mnoštvo arhivskih zapisa, da "u Sjevernoj Americi nijedan vuk, osim vuka koji je bolovao od bjesnoće, nikada nije namjerno napao čovjeka".

Barry Lopez u svojoj knjizi *Vuk i čovjek* sugerira da se između vuka i njegova plijena odvija neobična komunikacija. Primijećeno je da nedvojbeno postoji trenutak zurenja između predatora i plijena, što je protumačeno kao čin razmjene informacija. Lopez ovo naziva razgovorom o smrti i u tome prepoznaje određeni "sveti red": ceremonijalni čin razmjene mesa lovine za poštovanje prema njezinom duhu. To govori u prilog tome da svako stvorenje ima svoju ulogu i svira svoju dionicu u simfoniji prirode. ♪

S engleskog preveo: Krešimir Andjel

**Istražuj prošlost,
ako želiš shvatiti
budućnost.**

Japanska izreka